

LUX FILM PRIZE

FILMEK EURÓPÁBÓL EURÓPÁNAK

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

ISBN 978-92-846-5315-7

doi:10.2861/40544

© Európai Unió, 2019

Kézirat lezárva: 2019. július

Készítette: az Európai Parlament Kommunikációs Főigazgatósága

Ha bármilyen hibát vagy hiányosságot észlel, kérjük küldjön e-mailt a következő címre:

luxprize@ep.europa.eu

TÖRTÉNETEINK A FILM ÁLTAL KÖZVETÍTETT ÉRZELMEK FÉNYÉBEN

A film a kultúra egyik legerőteljesebb kifejezési formája. A filmekről saját életünk szereplői, helyszínei, eseményei és pillanatai juthatnak eszünkbe. Megindítanak és inspirálnak, ösztönzik és sokrétűbbé teszik a vitát. Mivel érzéseket váltanak ki, saját magunkról és identitásunkról is elgondolkodtatnak minket.

Az európai filmek többségét csak abban az országban vetítik, ahol gyártották őket, és ritkán forgalmazzák a határokon kívül is. Ez még inkább szembeötlő, ha figyelembe vesszük, hogy az EU-ban bemutatott filmek több mint 60%-a európai, ám csak a mozi látogatók egyharmadához érnek el.

Az Európai Parlament azért hozta létre a LUX FILMDÍJAT, hogy ösztönözze egyrészt a minőségi európai filmek forgalmazását, másrészt az európai vitát.

A LUX díjért versengő filmek Európa-szerte történő forgalmazását megkönnyíti az Európai Parlament támogatása, amelynek révén a döntőbe került három filmet az EU 24 hivatalos nyelvén feliratozzák, és minden egyes ország számára készítenek a filmekből egy-egy nemzeti kópiát. Ez nagyobb közönséget és a filmek piaci esélyeinek növekedését eredményezte.

Egy olyan időszakban, amikor Európa-szerte új határokat rajzolnak fel, az országok falakat építenek, a társadalom egyre inkább megosztottá válik és a kilátások is egyre szűkülnek, a filmművészetre – mint kulturális tömegtájékoztatási eszközre – olyan lehetőségként kell tekinteni, amely által jobban meg tudjuk érteni egymást, át tudjuk lépni e határokat, és legfőképpen, tapasztalatainkat meg tudjuk osztani egymással. Mivel az európai értékek megkérdőjeleződnek, a filmek az emberség és a közös értékek felidézésével szembesítenek minket.

A kultúrára és a filmekre úgy kell tekinteni, hogy azok lehetőséget kínálnak a közösségek közötti párbeszéd elindítására. A filmek a sztereotípiák és az előítéletek kezelésének, a kultúrák közötti párbeszéd elősegítésének és a társadalmunk előtt álló oktatási kihívások leküzdésének ideális eszközei.

A LUX FILMDÍJ folyamatosan kutatja az új lehetőségeket, miként lehet a határokat átlépni, az akadályokat leküzdni, a filmek által kiváltott érzelmeken keresztül hidakat építeni, arra a közös alapokon nyugvó érzésre támaszkodva, amely európai identitásunkat és sokféleségünket összeköti.

Az elmúlt 12 év során a LUX FILMDÍJ egy olyan közösséget hozott létre, amely közös platformmal rendelkezik a különböző vélemények és világnézetek formálódására és fejlődésére. A LUX FILMDÍJ által bemutatott filmek felkeltik érdeklődésünket, és segíthetnek megismerni a köztünk lévő különbségeket és hasonlóságokat. E tekintetben nagyon büszkék vagyunk az elmúlt évek LUX Filmnapjai keretében szervezett vetítésekre és vitákra, amelyeken a leginkább aktuális témákról esett szó a közönség, a filmrendezők és az európai parlamenti képviselők bevonásával.

Egy nyitott Európában a kultúrának továbbra is a kölcsönös tisztelet és megértés pillérének, a filmnek pedig a közös nyelvnek kell maradnia.

LUX FILMDÍJ

A 2007-ben alapított LUX FILMDÍJ az Európai Parlament évente odaítélt filmművészeti díja.

Az **Európai Parlament** tevékenyen elkötelezett a kulturális és nyelvi sokszínűség előmozdítása mellett, amint azt az Európai Unió Alapjogi Chartája¹ is előírja. Emellett jogalkotói hatásköreinek köszönhetően döntő szerepet játszik az 500 millió európai polgár mindennapi életét meghatározó uniós politikák alakításában. Hatáskörébe olyan kulcsfontosságú kérdések tartoznak, mint például a bevándorlás, az integráció, a szegénység, a véleménynyilvánítás szabadsága és a nők jogai.

Mindezek tükrében a LUX FILMDÍJ **két fő célkitűzése**: az európai filmek Európa-szerte történő forgalmazásának bővítése, valamint a jelentős társadalmi kérdésekről folytatott európai szintű eszmecsere ösztönzése.

A LUX FILMDÍJ támogatja a döntőjébe került három film forgalmazását: elkészíti feliratozásukat mind a 24 hivatalos nyelven, valamint országonként a DCP-csomagot is (digitális fájlok gyűjteménye). E díj nyomán született meg a felejtetetlen kulturális élményt nyújtó LUX FILMNAPOK rendezvény is.

Az Európai Parlament LUX FILMDÍJA továbbra is olyan történetekre és filmekre irányítja a figyelmet, amelyek célja nem csupán a szórakoztatás; olyan filmekre, amelyek a nehéz időszakokban a válasz, az identitás és a vigasz keresését ábrázolják, és amelyek segítségével a saját helyzetünkre és másokéra is ismerhetünk.

¹ A Charta preambulumból: „[...] tiszteletben tartja az európai népek kultúrájának és hagyományainak sokféleségét, a tagállamok nemzeti identitását [...]”.

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÖSSZEFOG AZ EURÓPAI FILMIPARRAL...

...ÉS BEVONJA A FIATALOKAT IS

A „28 TIMES CINEMA” PROJEKT

A LUX FILMDÍJ számos európai filmfesztivál partnere: Berlinale, Rendezők Kéthete (Cannes), Karlovy Vary, Giornate degli Autori, Szófia, Stockholm, Szaloniki, Viennale, Tallinni Fekete Éjszakák, Cork, Pozsony és Sevilla.

A filmművészet segít szomszédaink életének megértésében. Olyan közös nyelv, amely érzelmeinkhez szól, és az identitásunkkal kapcsolatos kérdések megfogalmazására ösztönöz. A filmművészet ezáltal erőteljes ismeretterjesztő eszköz is.

Ennek következtében a LUX FILMDÍJ a kulturális egyesületek és filmintézetek együttműködésével oktatási csomagokat biztosít a döntős filmekről. E csomagok gyakran a filmvetítést követő vita elősegítésére szolgálnak, így rendkívül hasznosak lehetnek a tanárok számára.

2010 óta a LUX FILMDÍJ a Giornate degli Autorival és az Europa Cinemas hálózattal együttműködésben, valamint a Cineuropa támogatásával hozzájárul a „28 Times Cinema” projekthez. A kezdeményezés keretében egész Európából 28 fiatal filmkedvelő vehet részt egy 11 napos intenzív képzésen Velencében. A 28 filmkedvelő – koruk 18 és 25 év közötti – vetítéseken és az európai filmművészetről szóló vitákon vesz részt. A „28 Times Cinema” projekt rendezők, írók, filmipari szakemberek és európai parlamenti képviselők részvételével zajlik. Ebben az évben e fiatal filmkedvelők immár ötödik alkalommal lesznek tagjai a Giornate degli Autori díj zsűrijének, továbbá ők adják át a díjat is. A „28 Times Cinema” programján szerepel a LUX FILMDÍJÉRT versenyző három film vetítése is.

A KIVÁLASZTÁS FOLYAMATA

A LUX FILMDÍJÉRT versengő filmeknek a következő feltételeknek kell megfelelniük:

1. játékfilmek vagy kreatív dokumentumfilmek (lehetnek animációs filmek is);
2. legalább 60 percesek;
3. a Kreatív Európa program MEDIA alprogramja keretében támogatásra jogosult produciók vagy koproduciók (pl. olyan produciók vagy koproduciók eredményei, melyeket az EU valamelyik tagállamában, illetve Izlandon, Liechtensteinben, Norvégiában, Albániában, Montenegróban vagy Bosznia-Hercegovinában készítettek);
4. példázzák az európai hagyományok sokszínűségét, megértetik az európai integráció folyamatát, és betekintést nyújtanak Európa építésének folyamatába;
5. a filmek fesztiválpremierjére vagy első bemutatójára a megelőző év május 10. és a díj odaítélése évében április 15. között került sor;
6. nem szereztek első helyezést a velencei, a San Sebastián-i, a berlini, a cannes-i, a Karlovy Vary-i vagy a locarnói fesztiválon.

ÁPRILIS

BRÜSSZEL ►

A jelölőtestület 20 filmszakértő tagja összeül, és megvitatja a több mint 50 javasolt filmet.

JÚLIUS

KARLOVY VARY ►

Kihirdetik a jelölőtestület által kiválasztott, hivatalosan jelölt **10 FILMET**.

SZEPTEMBER

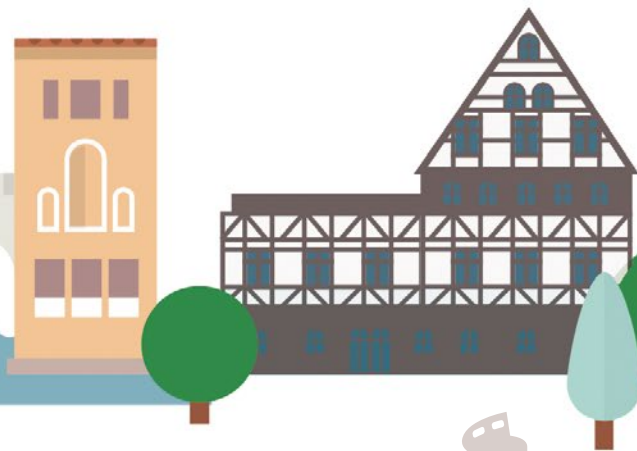
VELENCE ►

A hivatalosan jelölt filmek közül **3 FILM** verseng a **LUX FILMDÍJ** elnyeréséért. A **LUX FILMNAPOK** keretében ezeket az EU 24 hivatalos nyelvén bemutatják mind a 28 tagállamban.

NOVEMBER

STRASBOURG

Az Európai Parlament képviselői megszavazzák, majd a Parlament elnöke kihirdeti a **LUX FILMDÍJ győztesét**. A győztes filmet tovább népszerűsítik, és adaptálják a látás- és hallássérültek számára.

A 2019. ÉVI LUX FILMDÍJ HIVATALOS JELÖLTJEI

HER JOB

I Douleia tis

Nikos Labôt filmje
Görögország, Franciaország, Szerbia

INVISIBLES

Les Invisibles

Louis-Julien Petit filmje
Franciaország

KONTROLL NÉLKÜL

Systemsprenger

Nora Fingscheidt filmje
Németország

CLERGY

Kler

Wojciech Smarzowski filmje
Lengyelország

HONEYLAND

Medena zemja

Tamara Kotevska és Ljubomir Stefanov filmje
Észak-Macedónia

RAY & LIZ

Richard Billingham filmje
Egyesült Királyság

THE MAN WHO SURPRISED EVERYONE

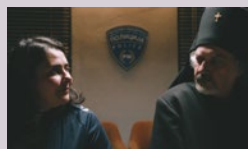
Tchelovek, kotorij udivil vsekh

Natasha Merkulova és Aleksey Chupov filmje
Orosz Föderáció, Észtország, Franciaország

A 2019. ÉVI LUX FILMDÍJ DÖNTŐBE KERÜLT FILMJEI

COLD CASE HAMMARSKJÖLD

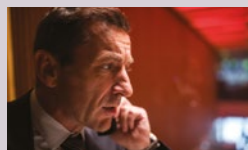
Mads Brügger filmje
Dánia, Norvégia, Svédország, Belgium

ISTEN LÉTEZIK ÉS PETRUNIJÁNAK HÍVJÁK

Gospod postoi, imeto i'e Petrunija

Teona Strugar Mitevska filmje
Észak-Macedónia, Belgium, Szlovénia, Franciaország,
Horvátország

A RENDSZER

El Reino

Rodrigo Sorogoyen filmje
Spanyolország, Franciaország

LUX FILMNAPOK

Az Európai Parlament által alapított LUX FILMDÍJ nyomán 2012-ben született meg a LUX FILMNAPOK rendezvény. A LUX FILMNAPOK minden év októbere és januárja között a földrajzi és a nyelvi határokat átlépve olyan, nemzetek feletti európai teret hoz létre, ahol a mozikedvelők az EU 28 országában három rendkívüli filmet élvezhetnek és nézhetnek meg az EU 24 hivatalos nyelvén. Az Európai Parlament Kapcsolattartó Irodái által szervezett vetítésekre filmfesztiválok keretében, illetve művész- vagy egyéb mozikban kerül sor, gyakran az országos premier előtt.

A LUX FILMNAPOK lehetővé teszik az európaiak számára, hogy megtapasztalják és élvezzék az európai filmművészet sokszínűségét és gazdagságát, továbbá hogy a helyszíneken zajló vitákban és a közösségi média segítségével megvitassák a LUX FILMDÍJÉRT versengő filmekben felvetett kérdéseket.

A LUX FILMDÍJ és a Kreatív Európa program közötti együttműködésnek köszönhetően a nézők Európa-szerte egy egyedülálló filmes esemény, a párhuzamos vetítések részesei lehetnek. A filmeket számos moziban egyidejűleg vetítik, és a filmek alkotóival folytatott élő, interaktív beszélgetés köti össze a nézőket.

A 2019. ÉVI LUX FILMDÍJ DÖNTŐBE KERÜLT FILMJEI

Az Európai Parlament bemutatja a **2019. évi LUX FILMDÍJÉRT versengő három filmet:**

COLD CASE HAMMARSKJÖLD

Mads Brügger filmje

Dánia, Norvégia, Svédország, Belgium

ISTEN LÉTEZIK ÉS PETRUNIJÁNAK HÍVJÁK (*Gospod postoi, imeto i'e Petrunija*)

Teona Strugar Mitevska filmje

Észak-Macedónia, Belgium, Szlovénia, Franciaország, Horvátország

A RENDSZER (*El Reino*)

Rodrigo Sorogoyen filmje

Spanyolország, Franciaország

Mindhárom film emberi történeteket mesél el, megérintve, ugyanakkor provokálva is a nézőt. A döntős filmek a reveláció erejével ható, üdítő európai alkotások, amelyek a műfajok és a filmnyelv hihetetlen változatosságával állásfoglalásra készítetik a közönséget. Kérjük, tekintse meg ezeket az alkotásokat az immár 8. ízben megrendezett LUX FILMNAPOK keretében!

A közönséget is felkéri, hogy ossza meg véleményét, és **szavazzon** kedvenc filmjére a LUX FILMDÍJ honlapján vagy a Facebookon. A győztes filmnek az ez évi LUX FILMDÍJ záróakkordjaként a 2020. évi Karlovy Vary-i Nemzetközi Filmfesztiválon ítélik oda a LUX FILMDÍJ közönségdíját. A filmdíj következő éve az előválogatásba bekerült 10 film bejelentésével kezdődik a Karlovy Vary-i Nemzetközi Filmfesztiválon.

TEKINTSE MEG, VITASSA MEG ÉS SZAVAZZON

LUX
FILM
DAYS

3 FILM
24 NYELV
28 ORSZÁG

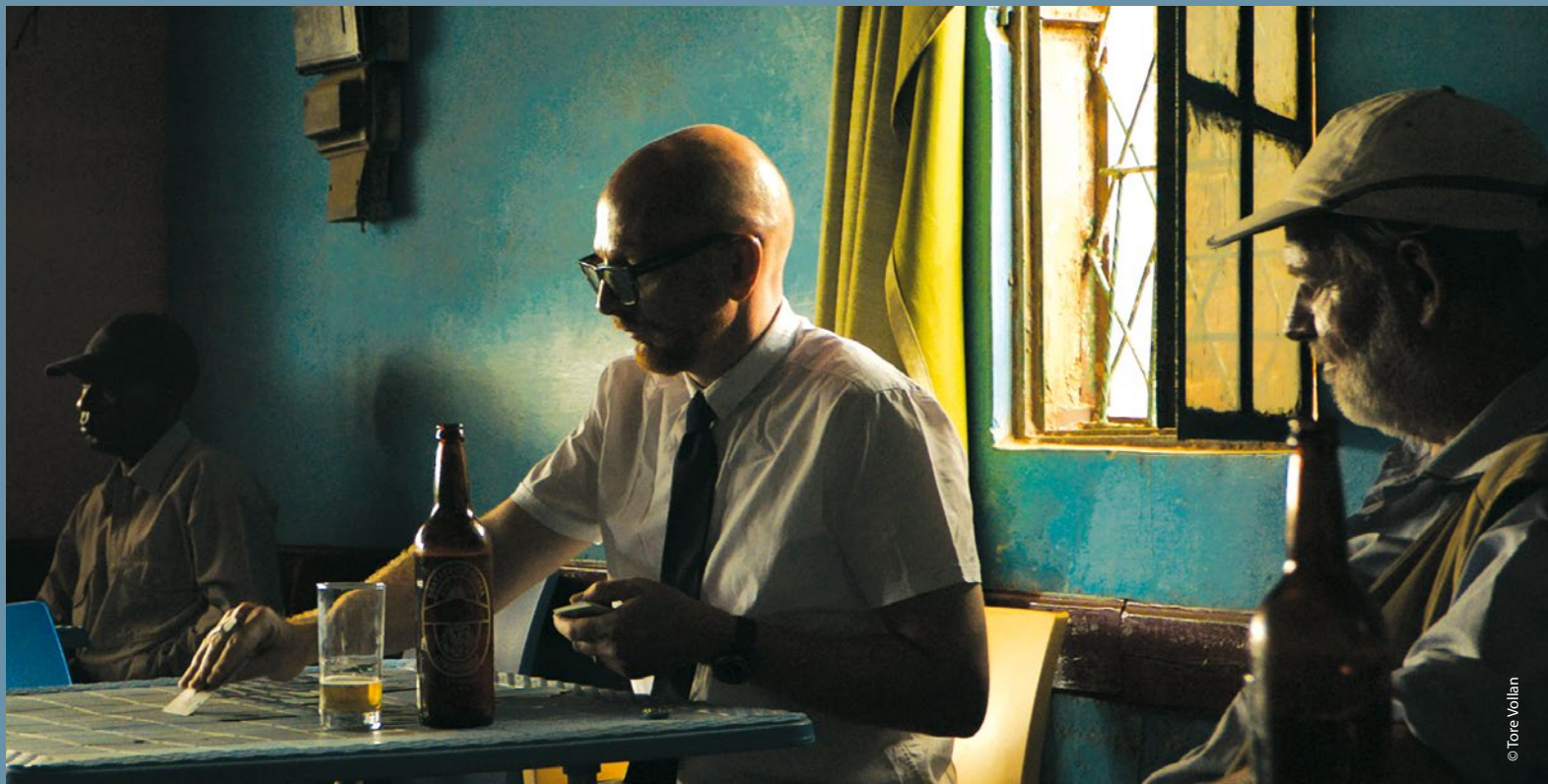
COLD CASE HAMMARSKJÖLD

Mads Brügger filmje

Dánia, Norvégia, Svédország, Belgium

A *Cold Case Hammarskjöld* az egykori ENSZ-főtitkár, Dag Hammarskjöld 1961. szeptember 18-án bekövetkezett rejtélyes halálát dolgozza fel: Hammarskjöld repülőgépe különös körülmények között zuhan le, amikor a Kongótól való függetlenségét éppen kikiáltó Katanga lázadó erőinek vezetőjével, Moise Csombéval való tárgyalásra tartott. Hammarskjöld reményei szerint a rengeteg érdeket sértő konfliktust úgy lehetett volna megoldani, ha – az Afrikában jelentős gazdasági érdekeltséggel rendelkező, befolyásos belga cég, az Union Minière által támogatott – Katangát ráveszi, hogy csatlakozzon a független Kongóhoz.

Mads Brügger, dán újságíró-rendező több mint fél évszázaddal később úgy határozott, hogy utánajár az esetnek, és ebben a svéd magánnyomozó, Göran Björkdahl volt a segítségére. Mads Brügger filmje a nyomozás összes szakaszára kitér: azonosítja a nyomozásban egykor részt vevőket; interjút készít a szemtanúkkal; elmegy a repülőgép-szerencsétlenség helyszínére, hogy felkutassa a gép maradványait a föld alatt; elemzi a különböző dokumentumokból származó információkat, és utánajár azoknak. Mindezek alapján a két férfi arra a következtetésre jut, hogy valószínűleg a fehérek felsőbbrendűségét hirdető, dél-afrikai székhelyű, titkos félkatonai szervezet állhatott az ENSZ-főtitkár meggyilkolása mögött. Követjük a nyomozókat, amint egyéb, emberi ésszel már-már felfoghatatlan bűncselekmények nyomára bukkannak.

HÁTTÉR

Mads Brügger filmje amellett, hogy fényt derít a Dag Hammarskjöld gyanús halálát övező körülményekre, még az egész afrikai kontinens – és elsősorban az egykori Belga Kongó – dekolonizációjának rejtett oldalát is részletesen bemutatja, mely folyamat ellentétben állt a Nyugat érdekeivel. Az ENSZ (és az ENSZ-erők katonai beavatkozása) három évig tartó nyomására végül az ásványkincsekben gazdag Katanga tartománya ismét az újonnan függetlenné vált ország részévé válik.

Az egykori helyzet kihatással van a mára is: számos nyugati multinacionális nagyvállalat kegyelmet nem ismerve aknázza ki Afrika természeti erőforrásait és a napi túlélésért küzdő, olcsó munkaerőt. A multinacionális nagyvállalatok, kihasználva a nyugati országok által támogatott önkényuralmi és/vagy korrump rezsimiek cinkosságát, saját érdekeiket szemérmetlenül a helyi lakosság kollektív érdekei elé helyezve és fittyet hányva a környezetre, teljes mértékben figyelmen kívül hagyják az érintett országok gyakran katasztrofális államháztartási helyzetét.

Mads Brügger filmje egy rendkívül fontos vita kiindulópontja lehet: sürgősen szükség van arra, hogy a politikai hatalom az erőteljes magánérdekekkel, a globalizációval (mint a gazdasági és pénzügyi gyarmatosítás egy formájával) és az észak és dél közötti jóléti szakadék folyamatos növekedésével szemben újból megerősödjön.

MADS BRÜGGER MEGKÖZELÍTÉSE

Teljesen egyedi Mads Brügger filmje abban, ahogy az általa felfedezett tényeket bemutatja: számos helyzetben saját magát veszi filmre, így építi rendszerbe az általa összegyűjtött információk halmazát és az általa végzett nyomozás különböző szakaszait. Nézőként úgy érezzük, hogy részesei vagyunk a film keletkezésének, mintha mi is a narratíva részei lennénk, néha szemtanúként, néha pedig Mads Brügger bizalmasaiként, akikkel megoszthatja kétélyeit, nehézségeit, gondolatait, kétségeit, a humoros pillanokat és a véleményét.

Mads Brügger szemüvegén keresztül látjuk az általa végzett munkát: nemcsak a neki köszönhetően napvilágra került, kétségbevonhatatlan tényeket, hanem a munkáját övező titkokat, a gyenge pontokat és a saját kétélyeit is. Egyes nézők számára zavaró lehet a nyomozás egyes szakaszainak ily módon történő bemutatása, ugyanakkor pont ez a rendkívül emberi és esendő – gyakran önironikus – hozzáállás teszi a *Cold Case Hammarskjöldöt* erőteljes és hiteles alkotássá. Brügger nyíltan felvállalja az általa végzett nyomozás korlátait, amikor a film elején így szól: „ez a film vagy a legjobb detektívfilm, vagy a legbárgyúbb összeesküvés elmélet a világon”.

© Tore Völlan

© Tore Völlan

© Tore Vollen

SZEREPJÁTÉK ÉS SAJÁT MAGA IS SZEREPLŐ

A film archív bejátszással kezdődik, amelyen a Dag Hammarskjöld halálát okozó repülőgép-szerencsétlenség fekete-fehér képeit látjuk, majd két helyszínt mutat be, amelyek az elbeszélés formájára adnak magyarázatot. Kezdetről fogva tudjuk, hogy a film 2018-ban, Fokvárosban (Dél-Afrika) és Kinshasában (Kongói Demokratikus Köztársaság) játszódik, mindkét helyen más-más titkárnővel: Clarinah-val és Saphirral. Az első, ami szembetűnik ezekben a jelenetekben, az az, ahogyan Mads Brügger bemutatkozik a két kongói nőnek: az ő segítségükkel szeretne elmondani egy történetet, amelyben a rosszfiú hozzá hasonlóan fehér ruhában volt, és Kinshasában úgy döntött, hogy a Memling hotelben fogja megírni a forgatókönyvet, ugyanott, ahol a rosszfiú állítólag 1965-ben tartózkodott. Így tehát nyíltan egy olyan férfi bőrébe bújjik, akit leginkább az ENSZ-főtítkárra meggyilkolásával fog gyanúsítani, és aki – mint azt később megtudjuk – vezető szerepet játszott a fekete lakosság kiirtására irányuló hatalmas tervben. Nem kevésbé provokatív az a jelenet, amikor Brügger és Göran Björkdahl gyarmati sisakot viselve ellátogat a légi szerencsétlenség helyszínére. Hasonló hangulatú az a képsor, amikor egy másik rosszfiút játszva, visszatérő elemként csak egy pikk ászokat¹ tartalmazó kártyapaklival pasziánszozik (szállodai szobájában vagy a bárban) – ugyanezt a lapot találták Dag Hammarskjöld holttestén, és ez volt a CIA elhíresült névjegye is.

A jelmezek és kellékek segítségével egy teljesen más szereplő is megjelenik, ami ironikus távolságba helyezi egymástól a film készítőjét és közvetlen közönségét (asszisztenseit és a helyszíni tanúkat), valamint tágabb értelemben vett közönségét (a nézőket), ezáltal a *Cold Case Hammarskjöld* személyes, ugyanakkor gúnyos hangulatú lesz, így adva nyomatékot annak, hogy egy percig sem állítja magáról azt, hogy történelmileg hiteles.

¹ Bárhogy is interpretáljuk ezekben a jelenetekben a kártyalap jelentését, a vietnámi háború alatt az amerikai hadsereg megrendelésére valóban készítettek csak pikk ásszal teli, 52 lapos paklikat: a paklikat a katonák között kiosztották, akik a kártyát a babonás ellenséggel szemben pszichológiai hadviselésre használták, mivel számukra a pikk ász a halált szimbolizálta. Több ezer pikk ász hever szanaszét a dzsungelben és az ellenséges falvakban.

NARRATÍVA POST-IT®-OKON

A film szerkezetét a Clarinah és Saphir által post-it®-okra írt és közös munkahelyük falára kitűzött jegyzetek segítségével megjelenített fejezetek alkotják. Mindez rögtönzött jelleget kölcsönöz a filmnek, mintha azt sebtében és ötletszerűen állították volna össze. Maga a post-it® használata azt sugallja, hogy ez csak egy banális üzenet, amelyet az ember saját magának vagy egy közeli barátának írt, amit csak egyszer olvasnak el, majd eldobják. Éles ellentét van a téma komolysága és a látszólag könnyed, néha szaggatott (térben és időben ide-oda ugráló) tárgyalási mód között. A filmrendező és a titkárnők közötti párbeszéd a narratív szál része, amely az összefüggéstelen elbeszélést ellensúlyozza, így a néző rendszeresen tájékozódhat a nyomozás állásáról. Clarinah és Saphir naiv kérdései, józan megnyilvánulásai – ahogy meglepődnek vagy hitetlenkednek – a mi gondolatainkat és kérdéseinket fogalmazzák meg, arra készítetve Mads Brüggert, hogy folyamatosan magyarázza, részletezze és összefoglalja az eseményeket. Ez a megközelítés nem mindennapi, lendületes, spontán és bizonyára kevésbé „komoly” szerkezetet kölcsönöz a történetnek.

Az elbeszélő mód látszólagos „pillanatnyiségával” szemben a repülőgép-szerencsétlenség helyszínén végzett ásatások hatóságok általi hirtelen leállítása fordulópontul szolgál, és Brügger ezzel kapcsolatos gondolatait csak halljuk, miközben őt látjuk egyedül a szobájában, vagy a hotel bárjában részegen pasziánszozva. Megosztja a nézővel elkeseredését, hogy hat év munkája csak így elszállhat, és azt is, hogy mi mindent próbált meg, hogy megmentse a filmet. Ez a pillanat visszatekintve döntő fontosságú, mivel ezt követően határoz úgy, hogy visszamegy Görannal Dél-Afrikába és folytatja a SAIMR-rel kapcsolatos nyomozást. A film ezután teljesen más irányt vesz, ugyanis amire rájönnek, az messze túlmutat az eredetileg tervezett nyomozás keretein. A fehérek felsőbbrendűségét hirdető, titkos dél-afrikai szervezet tevékenységének – melynek részleteit számos szemtanútól tudjuk meg – külön fejezetet szentel a dokumentumfilm, annak ellenére, hogy nincs közvetlen kapcsolatban az eredeti témával.

© Tore Vøllan

KÉPEK ÉS AZ IGAZSÁG SZINTJEI

A dokumentumfilm másik jellegzetessége az, ahogyan a képeket a különböző jelenetekhez megválasztja. Míg Mads Brügger a film nagy részében végig a vásznon látható – amint a két titkárnővel vagy Göran Björkdahllal a szerencsétlenség helyszínén, illetve Dél-Afrikában megvitatja a feltárt tényeket –, addig a rendező a film többi jelenetében olyan archív képeket vagy régi híradós felvételeket vonultat fel, amelyek hitelesítik a film tényyszerűségét: az afrikai országok gazdasági függetlenségét védő Dag Hammarskjöld beszédének részleteit; a Moise Csombé zsoldosai és a kéksisakosok közötti összecsapásokról készült felvételeket; a Hammarskjöld halálával kapcsolatban végzett nyomozások következtetéseinek bejelentésére 2013-ban, Hollandiában összeült szakértői bizottságról készült felvételeket; továbbá az Igazság és Megbékélés Bizottságát elnökölő Desmond Tuturól készített képeket, amint a dél-afrikai püspök egy 1998-as sajtótájékoztatón ismerteti a SAIMR által véghez vitt bűncelekményeket, és elsősorban azt, hogy a szervezet közvetlenül részt vett a Hammarskjöldöt szállító repülőgép szabotázsában... Ezenkívül olyan régi fényképeket és hangfelvételeket, amelyek elfeledett emberek létét bizonyítják, és olyan eseményeket, amelyek valódisága vitatott, és amelyek a hivatalosan közöltekkel szembemennek.

Végül a rendező fekete-fehér animációs képsorokat használ a feltételezett események összefoglalására, amelyek jellegéről, főszereplőiről és arról, hogy egyáltalán megtörténtek-e, nincs egyetértés. Az, hogy a rendező egy szándékosan irreális nyelvet választ, azt tükrözi, hogy ellenőrizetlen forrásból származó anyaggal rendkívül óvatosan kell bánni.

KÖVETKEZTETÉS

Amint láttuk, Mads Brügger a film készítése során – ellentétben azzal a szemlélettel, amit egy újságírótól elvárnánk, hogy ragaszkodjon a szigorú tényekhez – bizonyos értelemben előtérbe helyezi saját választásait. Azonban e választások révén válik lehetővé, hogy az objektív és bizonyított tények egy sokkal szubjektívebb, feltételezéseken és olyan szemtanúk beszámolóin alapuló forgatókönyvbe illeszkedjenek, akiknek elbeszélései ugyan gyakran igazolják egymást, ám azokat a történetírás nem támasztja alá. Ezért fel kell tennünk a kérdést: mennyi hitelt adhatunk annak, amit a filmben látunk?

A jogosan feltett kérdések mellett ugyanakkor azt is látni kell, hogy milyen eredményeket hozott a nyomozás: nagyon nagy a valószínűsége annak, hogy Dag Hammarskjöldöt meggyilkolták, és hogy a SAIMR közvetlenül részt vett ebben; hogy alapos nyomozást kell végezni azon állítás kapcsán, hogy a HIV-vírus e titkos szervezet által és a CIA-vel és a brit titkosszolgálatokkal karöltve egy titokban végzett kutatás eredményeként juthatott be, és biológiai fegyverként használták Afrikában arra, hogy kiirtsák a fekete lakosságot és megvédjék a nyugati érdekeket a kontinensen. Pontosan ez a hatalmas, váratlan, sokkoló és a dán filmrendező által intelligensen nem tényként, hanem megvizsgálendő új feltevésként bemutatott felfedezés adja a film erejét és értékét.

NÉHÁNY TÁMPONT AZ ÉRTELMEZÉSHEZ

- A *Cold Case Hammarskjöld* különböző részeiben láthatjuk Mads Brüggert pasziánszozni, de az általa használt pakliban csak pikk ászok vannak. Ez egyértelmű utalás a CIA „névjegyére”, amelyet a repülőgép-szerencsétlenség után az ENSZ-főtitkár holttestén találtak. Ön a film kontextusában hogyan értelmezi ezt az abszurd részletet?
- A rendező azt követően, hogy a szerencsétlenség helyszínén, Ndolában leállásra kényszerül az ásatásokkal, megosztja velünk, milyen tervet eszelt ki annak elleplezésére, hogy újságírói nyomozása kudarcot vallott. Elmondja, hogy azzal, hogy két afrikai származású titkárnövel megy a helyszínre, azt remélte, hogy meg tudja menteni a filmjét. Ön szerint mit ért ezen a rendező? Miért segítene neki a két nő jelenléte?
- Az interjú végén – amely egyben, hangsúlyosan a film végét is jelenti – Alexander Jones azt állítja, hogy Afrika egy teljesen más kontinens lehetett volna, ha Hammarskjöld életben maradt volna, és folytatni tudta volna munkáját. Ön szerint itt mire gondolt Jones?

© Tore Vollan

© Tore Vollan

© Tore Vollan

RENDEZŐ: Mads Brügger
FORGATÓKÖNYV: Mads Brügger
SZEREPLŐK: Mads Brügger,
Göran Björkdahl
OPERATŐR: Tore Vollan
PRODUCER: Peter Engel, Bjarte
Mørner Tveit, Andreas Rocksén
GYÁRTÁS: Wingman Media,
Piraya Film és Laika Film &
Television
KÉSZÍTÉS ÉVE: 2019
IDŐTARTAM: 119'
MŰFAJ: dokumentumfilm
ORSZÁG: Dánia, Norvégia,
Svédország, Belgium
EREDETI NYELV: angol, francia,
bemba, svéd, dán

LUX
FILM
DAYS

3 FILM
24 NYELV
28 ORSZÁG

ISTEN LÉTEZIK ÉS PETRUNIJÁNAK HÍVJÁK

Gospod postoi, imeto i'e Petrunija

Teona Strugar Mitevska filmje

Észak-Macedónia, Belgium, Szlovénia, Franciaország, Horvátország

Petrunija 32 éves munkanélküli, a szüleinél lakik Stip városában, Észak-Macedóniában. Egy sikertelen állásinterjúról hazatérőben egy vallásos körmenet közepébe csöppen. A hagyomány szerint a pap a folyóba hajítja a feszületet, és a fiatalok utánaugranak a vízbe. Akinek elsőként sikerül kihoznia a vízből, arra egy évig szerencse és jólét vár. Petrunija hirtelen ötlettől indítatva szintén beugrik a vízbe, és sikerül megkaparintania a keresztet. Vitathatatlan győzelme megzavarja a társadalmi rendet, ugyanis a versenyben nem vehetnek részt nők: hogyan fogja ezt a konfliktust az egyház és a civil társadalom feloldani?

„AZ ÉLET NEM EGY LEÁNYÁLOM”

A titokzatos kezdő jelenet után (Petrunija mozdulatlanul áll egy üres medencében, a háttérben metálzene szól) a film első részében megismerkedünk a fiatal nő társadalmi helyzetével: 32 évesen a szüleinél lakik, munkája nincs. Édesanyja egy ismerős segítségével elérte, hogy behívják egy varróműhelybe állásinterjúra. Mivel varrni nem tud, kéri titkárnőként való alkalmazását – ha már van egy történelem szakos egyetemi diplomája. A főnök azonban nemigen látja, hogy Petrunija hogyan lehetne a hasznára. Semmire sem jó, még arra sem, hogy az ágyba vigye, mondja a főnök...

De nem csak Petrunija van szorult helyzetben. Barátnője, Blagica egy (nyomorúságos) kisboltban dolgozik eladóként. A bolt a szeretőjéé, aki házasember, és akitől nem várhatja el, hogy hosszú távon elkötelezze magát. A munkaerőpiac elég korlátozott lehetőségeket kínál a fiatal nők számára, akik ugyan képzetek, de nem úgy, ahogy azon a vidéken illene. Később, amikor az eseményről tudósító újságíró kérdegeti Petrunija édesanyját, váltig azt állítja, hogy a lányának elsősorban munkára van szüksége. Az eseménnyel kapcsolatosan megkérdezett egyik férfi azt mondja, hogy inkább a politikával kellene foglalkozni, mert az emberek „nem tudják a hónap végéig a fizetésükből kihúzni”. Még az operatőr is totózással egészíti ki a fizetését.

E kedvezőtlen társadalmi hátteret tovább súlyosbítja a nőkre nehezedő elég erős férfidominancia. Ez a varróműhelyben is igen jól megfigyelhető: a főnök – aki férfi – üvegfalú irodája a műhely közepén áll, ahonnan könnyen ellenőrizheti a körülötte dolgozó nőket. Okostelefonjára tapadva úgy tűnik, hogy nincs sok dolga. Mindenesetre kihasználja helyzetét, és beosztottjaival a macsóság és a zaklatás mezsgyéjén flörtöl. A férfiaknak való behódolást Petrunija anyja legitimálja, aki arra készíti a lányát, hogy a lehető legnagyobb mértékben megfeleljen a férfiak elvárásainak: legyen kacér, tagadja le a korát.

A film első része megadja az alaphangot: nem könnyű egy fiatal értelmiségi nőnek Észak-Macedónia ezen a vidékén megtalálnia a helyét. Petrunija maga is kimondja: „Az élet nem egy leányáalom.”

A GORDIUSZI CSOMÓ

Petrunija tehát beleszökken a körmenetbe. Az esemény felemás jellege hamar szembetűnik: egyrészt vallásos: papokat, kereszteteket látunk, énekeket és imákat hallunk; másrészt népies: a fürdőruhás fiatalok minél előbb a vízbe szeretnének ugrani. És amikor végre eldobják a keresztet, az – kissé elvélve a célt – akadályba ütközik, letér a pályájáról, elszáll Petrunija mellett, aki utánavevte magát a vízbe és sikeresen megragadja! Azonnal kitör a botrány. Nem kétséges, hogy Petrunija győzött: az egészet filmre vették. De nem volt joga részt venni a versenyben. A fiúk elveszik tőle a keresztet; a pap beavatkozik, visszaadja neki a szerencsét hozó értékes tárgyat, és Petrunija az általa okozott zűrzavart kihasználva hazasiet.

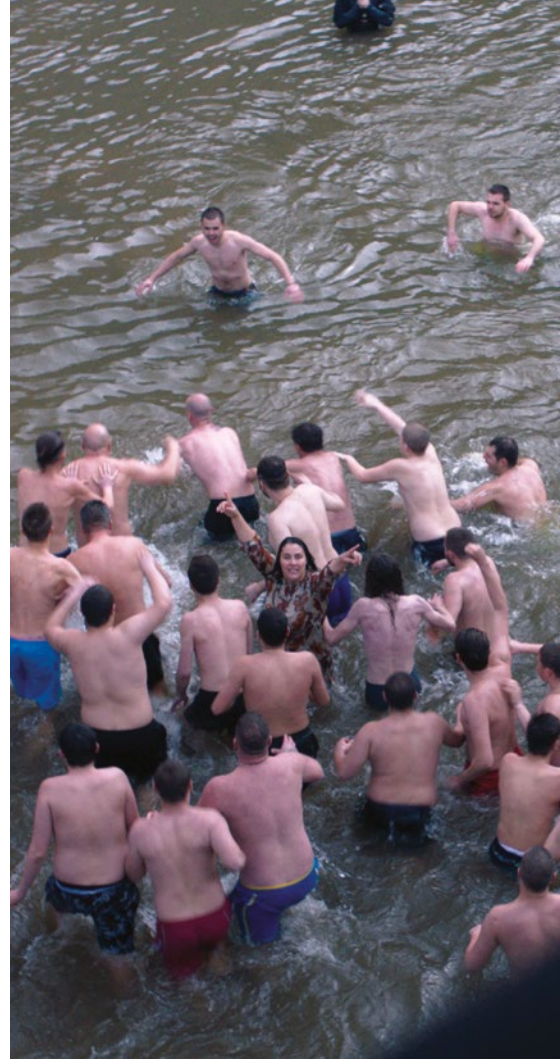
A film hátralévő része a rendőrszobán játszódik, ahová a fiatal nőt bevitték. Itt rajzolódik ki a legjobban az a megoldhatatlan helyzet, amelybe Petrunija belekeveredett: a pap és a rendőrök által megtestesített állam és egyház összefonódik; mindkét hatóság engedelmisséget vár tőle. Ám Petrunija az általa feltett kérdésekkel rávilágít a helyzet abszurditására: milyen törvényt sértett meg? Az emberek vagy Isten törvényét? Ha az emberekét, akkor mit keres ott a pap, miért próbálja megpuhítani? Ha pedig Istenét, akkor miért tartják ott a rendőrszobán? A rendőrfőnök és a pap közötti cinkosság (a keresztnevükön szólítják egymást, és együtt koccintanak) a két hatalom összefonódására utal, akiket ugyanaz a cél (a rend és a nyugalom visszaállítása és ezáltal saját hatalmuk megszilárdítása) és eszköz vezérel: megtörni egy fiatal nőt, aki ellenáll nekik, és arra kényszeríteni őt, hogy a keresztet, ami – szerintük – nem az övé, adja vissza nekik. Az újságíró pedig a helyzet leírására és elemzésére kicsit fellengzősen (de mindenesetre helytállóan) a hagyomány köntösébe bújtatott patriarchátusról, a nemi alapú megkülönböztetésről és a férfidominanciáról beszél. Az újságíró az, aki kiemeli a helyzet archaikus voltát, egy távoli és maradi múlthoz hasonlítva azt.

Vicces az a jelenet is, amikor a rendőrfőnök kihallgatja Petruniját. Nyájas hangot megütve próbálja megpuhítani őt, és megkérdezi tőle, hogy a diplomamunkáját vajon Nagy Sándorról írta-e. Ám Petrunija az ország régmúltja helyett inkább abból a szempontból tanulmányozta a kínai forradalmat, hogy a kommunizmus hogyan hatotta át a demokratikus struktúrákat. A fiatal nő a fennálló rend védelmével meglehetősen elégedett rendőröknél vagy papoknál modernebb módon juttatja így kifejezésre az egyenlőség, a testvériség és az igazság értékei iránti elkötelezettségét. Vajon Petrunija Nagy Sándorhoz hasonlóan át tudja-e vágni az őt gúzsba kötő ideológiai csomót, és el tud-e indulni világhódító útjára?

24 ÓRA EGY NŐ ÉLETÉBŐL

A film egyetlen nap történetét meséli el. Petrunija reggeli ébredése és a rendőrszobáról történő éjszakai elengedése között egyenjogúvá válását kísérhetjük végig. A megtett út egy kicsit a különböző életszakaszokra hasonlít: Petrunija a film elején olyan, mint egy durcás kisgyerek, nem akar felkelni, és édesanyja a takarója alá szendvicset csúsztatva ösztökéli, hogy keljen ki az ágyból. Ezt követően lázadó tinédzsernek látjuk, aki nem hajlandó szót fogadni, és megkérdőjelezi az idősebbek által hozott szabályokat. Végül autonóm fiatal nőként tűnik fel, akit szabadon engedett a rendőrség, és aki megszabadult a saját képzeiteitől is, amelyeknek foglya volt. Olyannyira, hogy saját anyját is elfogadja olyannak, amilyen: nem képes megérteni, hogy min megy keresztül a saját lánya. Sőt, saját maga adja vissza a keresztet a papnak, és kijelenti, hogy arra a papnak és a többieknek sokkal nagyobb szükségük van.

Emancipálttá lassacskán, az igazságtalansággal szembeni kezdeti dühe, majd intelligenciája és acélos nyugalma hatására válik. Petrunija a következők miatt számíthat támogatásra: a tetteről készített és a YouTube-on kipoztolt videó sikere és amiatt, hogy Darko, a kedves rendőr, csodálja bátorságát. Ám főként azért lehet büszke magára, mert ellen tudott állni a megfélemlítésére irányuló számos támadásnak és próbálkozásnak: annak, hogy hosszasan várakoztatták, hogy megtörjék az akaratát; az esetenként erőszakos kihallgatásoknak; hogy „átadták” a feldühödött fiataloknak (nyilvánvaló, hogy az a pillanat, amikor a fiatalok „igazságot” követelve elengedik, úgy tekinthető, hogy így próbálják kegyetlenül rávenni arra, hogy adja meg magát), a fiatalok és agresszív vezetőjük támadásának. Keményen ellenáll e megpróbáltatásoknak, és végül a „bárány” helyett a „farkast” is felfedezi magában. És – veretlenül, sorsát teljes mértékben maga irányítva – szabadon engedik.

ÉS MI VAN, HA ISTEN NŐ?

Az újságíró együttérez Petrunijával, és az eseményt a patriarchátus és a férfialom felől kommentálja. Megszóltatja Petrunija egyik barátját, aki a lány védelmében fel is veti: „És mi van, ha Isten nő?” A kérdést a film címe is átveszi, megkérdőjelezve a férfiak dominanciáját a társadalomban, még ha nem is tűnik fel a filmben túl sok vallásos ember. Petrunija nem hajlandó a rendőrfőnök azon kérdésére válaszolni, hogy vallásos-e. Úgy véli, hogy a kérdés nem helyénvaló: a vallás – szerinte – a szexuális beállítottsághoz hasonlóan magánügy. Petrunija szülei nem vallásosak (kivéve, amikor ez szabadnapokkal jár!); a hagyományos eseményben részt vevő fiatal emberek nincsenek semmiféle tisztelettel a körmenet iránt; a rendőrfőnök kijelenti, hogy ő nem vallásos; és az újságíró által megkérdezett többi embernek sincs semmi köze sem a valláshoz, sem pedig a Petrunija által kiváltott ügghöz.

A férfialom azonban továbbra is rendkívül erős a társadalomban, elsősorban a társadalmi modellt alakító egyenlőtlen megnyilvánulások révén. Ha a történet főszereplőit nemük szerint vizsgáljuk, akkor egyértelmű, hogy a tekintély és a hatalom a férfiak oldalán van. A papok tekintélye, a rendőrök tekintélye és hatalma, a fiatal férfiak erődemonstrációja és erőszakossága. E három csoport közös jellegzetessége az is, hogy mindannyian meg akarják törni a nekik ellenálló, fiatal nőt. Petrunija ugyan számíthat Darko (aki bánja, hogy ilyen korlátozott kollégái vannak) és édesapja támogatására, de egyikük sem tartozik semelyik

csoporthoz, és nincs semmilyen hatalmuk sem. Petrunija megpróbálja a férfiakkal szemben érvényesíteni jogait, de az újságíró sehonnan sem várhat támogatást – végül az operatőrt is elveszik tőle –, még a lánya apjától sem, aki „elfelejt” a kislányért menni, amikor a nő távoli kiküldetésen van. Blagica és Petrunija édesanyja talán fel sem fogja a férfiuralom jelentette igazságtalanságot; úgy tesznek, mintha semmit sem tehetnének ez ellen, és inkább együttműködést tanúsítanak. A nőkről készített, portréként megjelenő premier plának egymásutánja egyfajta követeléseként is felfogható: miért nem lehetnek ezek a nők (Petrunija, Petrunija édesanyja, Blagica, az újságíró, egy név nélküli cigarettázó asszony) a férfiakéval azonos helyzetben?

A komikus és egyben „provokatív” címet viselő film ki meri mondani, hogy a vallás (és ez valószínűleg mindhárom monoteista vallásra vonatkozik) csak ürügyként szolgál a férfiuralom megszilárdítására.

NÉHÁNY TÁMPONT AZ ÉRTELMEZÉSHEZ

- Hogyan lehet a film első jelenetét értelmezni: Petrunija egyedül, mozdulatlanul áll egy üres medencében, aláfestésül metálzene szól?
- Őn szerint Petrunija akkor is vízbe ugrott volna, ha a varróműhelyben munkát kapott volna? Az őt körülvevő társadalmi közeg vajon hatással volt-e „ösztönös” cselekedetére?
- A film elején a vallásos képeken az ördög alakja is megjelenik. Amikor a dühös fiatalok megjelennek az örszobán, vezetőjük azt mondja Petrunijára, hogy „ez a nő maga Lucifer”. Egykor azt állították a boszorkányokról, hogy az ördöggel cimborálnak. Mennyiben tekinthető Petrunija modern kori boszorkánynak?

© Virginie Saint-Martin

© Virginie Saint-Martin

RENDEZŐ: Teona Strugar Mitevska

FORGATÓKÖNYV: Elma Tataragic, Teona Strugar Mitevska

SZEREPLŐK: Zorica Nusheva, Labina Mitevska, Simeon Moni Damevski, Suad Begovski, Stefan Vujisic, Violeta Shapkovska, Xhevdet Jashari

OPERATŐR: Virginie Saint-Martin

PRODUCER: Labina Mitevska (Sisters and Brother Mitevski)

KOPRODUKCIÓS PARTNER: Sebastien Delloye (Entre Chien et Loup), Danijel Hočevar (Vertigo), Zdenka Gold (Spiritus Movens), Marie Dubas (Deuxième Ligne Films), Elie Meirovitz (EZ films)

KÉSZÍTÉS ÉVE: 2019

IDŐTARTAM: 100'

MŰFAJ: fikció/dráma

ORSZÁG: Észak-Macedónia, Belgium, Szlovénia, Franciaország, Horvátország

EREDETI NYELV: macedón

FORGALMAZÓ: Circo Film

© Virginie Saint-Martin

LUX FILM DAYS

3 FILM
24 NYELV
28 ORSZÁG

A RENDSZER

El Reino

Rodrigo Sorogoyen filmje

Spanyolország, Franciaország

Manuel López Vidal, helyi politikus ígéretes tehetség. Kifogástalanul elegáns és rámenős ember, aki minden bizonnyal az egyik helyi hatalmasság helyébe léphet, ám hirtelen felröppen a hír, hogy korrupciós botrányba keveredett, és felfelé ívelő pályája váratlanul megtörik. Ahogy egymást érik a leleplezések, Manuel pártja (amelyet sosem neveznek meg, és nem is helyeznek el a politikai palettán) elkezd megszabadulni a „fekete bárányoktól”. Manuel sarokba szorul: azt várta, hogy párttársai legalább hallgatólagosan támogatják, helyett elszigetelődik, és úgy próbálja védeni magát, hogy azzal fenyeget, hogy teljes valójukban leleplezi mindazokat a piszkos ügyleteket, amelyekbe pártja keveredett.

A *rendszer* politikai thriller, amely megmutatja a politika korrupció fertőzte világát, hogy hogyan terjed a korrupció, szinte magától értetődően, azoknak a férfiaknak és nőknek a körében, akik meg vannak arról győződve, hogy bizonyos viselkedésfajták teljesen normálisak. Antonio de la Torre mesteri alakítást nyújt a kétségbeesett férfi szerepében, aki eltökélte, hogy nem fizeti meg saját hiúságának árát.

A RENDEZÉS

Nem nehéz rájönni, hogy *A rendszer* ötletét az elmúlt évek sorozatos politikai botrányai adták. A film küldetése azonban nem homályos esetek újbóli elmesélése: a film fikció, amelynek általánosabb üzenete van. Fontos, hogy a cselekmény egyetlen szereplő, Manuel útját követi, aki nyilvánvalóan kis hal ebben a botrányban. Noha nagy jövő áll előtte, csupán apró fogaskerék a nagy rendszerben, amely felett nincs hatalma. Az, hogy pártja magára hagyja, bosszúvágyat ébreszt benne, amely végül teljesen eluralkodik rajta. Eltökéli, hogy nem engedi, hogy bűnbakot csináljanak belőle.

A néző szinte észre sem veszi, hogy egyre nagyobb együttérzéssel fordul Manuel felé. Igen, Manuel gazdag, nagyratörő, arrogáns és korrupt, ám szemtanúi vagyunk fokozatos átalakulásának, ahogy hasonlatossá válik egy csapdába esett patkányhoz. És természetesen a korrupció szempontjából nem ő a legnagyobb bűnös. Tudomást szerzünk egy újabb botrányról – a Persika-ügyről –, amely túlmutat azon, amibe Manuel belekeveredett, és amelyben számos igen magas pozícióban lévő személy érintett. Erre alapozza Manuel a védekezését politikai és erkölcsi (vagy erkölcsstelenségi) szempontból egyaránt: ha mindenki korrupt, miért csak ő bujkon bele?

Tulajdonképpen a rendező minket is Manuellel ránt. Szeretnénk látni, hogy a botrány teljes egészében kibontakozik, és egy sor filmes eszköz erősíti a főhőssel való azonosulásunkat. Különösen a ritmikus vizuális tempó ragad minket magával, hiszen Manuel egy pillanatra sem áll meg. Állandó mozgásban tart minket, ahogy követjük, akár gyalog (gyakran futva), akár járművekben – amikor elveszíti sofőr vezetete gépkocsiját, taxival utazik – keresztül-kasul Spanyolországban, és egy emlékezetes jelenet sor alkalmával Andorrán át. Olivier Arson technozenéjének lüktetése fokozza a stresszt a döntő pillanatokban, mintha Manuel egyre gyorsuló szívverését hallgatnánk.

A rendszerben számos, a thriller műfajából jól ismert típusfigura is felbukkan, valamint a film leplezetlen utalásokat tesz más művekre. A filmrajongók fel fogják például ismerni azt a jelenetet, amikor Manuel – aki közvetlenül a tengerpartról érkezik egy étterembe – átmegy a konyhán, felemel egy tányért tele a tenger gyümölcseivel, és magával viszi az asztalhoz, ahol barátai várják: a képsor tisztelgés Martin Scorsese *Nagymenőkjének* hasonló konyhai jelenete előtt. A bevett thrillertechnikák használatában azonban Sorogoyen sokszor notóriusan a nézők elvárásai ellen dolgozik. A nyitójelenetben például Manuel azt a benyomást kelti, hogy mozgás tekintetében hihetetlenül ügyes, ám a történet kibontakozása során, ahogy kitör a botrány, állandóan akadályokba botlik és ütközik. A hatáskörén kívül álló erős csapdjába esve hiába próbálja visszanyerni a kezdeményezés lehetőségét, erőfeszítései rendre csúfos kudarcba fulladnak.

© Julio Vergne

© Julio Vergne

A cselekmény tempója azonban felgyorsul, a feszültség egyre nő, amíg meggyőződésünkbe nem válik, hogy – hacsak nem történik valami hihetetlen csavara a végső percekben – Manuelnek végre sikerül lelepleznie, milyen mértékben keveredett bele a pártja a pénzügyi botrányokba. Ám Sorogoyen ezúttal is meglepi szereplőjét és a közönséget. Az utolsó jelenetben a műsorvezető nem a leleplezéssel foglalkozik, hanem politikai erkölcsi leckéztetéssel. Bizonyos értelemben a thriller műfaj kezdettől fogva félrevezetett minket, és hirtelen szembe kell néznünk azokkal a mélyebb kérdésekkel, amelyeket a rendező feltesz. Hogyan lehetséges ilyen mértékű korrupció? Hogyan viselkedhetett Manuel ennyire erkölcstelenül?

A POLITIKAI ERKÖLCS LECKÉJE

Tehát nem kapunk részletes végső megoldást. Ebben rejlik annak kulcsa, hogy Sorogoyen dokumentumfilm helyett játékfilmet forgatott – amely univerzálisabb üzenetet hordoz, mint a dokumentumfilm.

A fikció – meglepően fontos – sajátossága, hogy a legtöbb néző valószínűleg nem jegyzi meg a történet különböző szereplőinek nevét. Ebben az esetben természetesen emlékezni fogunk a főhős, Manuel nevére, valamint feltehetően Pacóra, akiről gyakran beszélnek, de már menet közben hamar elfelejtjük a többi szereplő nevét. Ez nem így történik, amikor korrupciós botrányról szóló híreket nézünk, amelyekben a résztvevők pontosan és többször is meg vannak nevezve. *A rendszer* burkoltabb, célzásokból építkező módon áll a témához, és nem kell pontosan tudnunk, melyik szereplő kicsoda, vagy precízen eligazodnunk a homályos ügyletek útvesztőjében. Fontosabb a thriller üteme, mint az események részletei.

Szóval hogyan értjük meg a történetet, amit a film elmesél? A szereplők fizikai megjelenésének, különösen arcvonásainak felismerésére hagyatkozunk, és ez a legtöbb esetben működik, még akkor is, ha bizonyos szereplők ritkább feltűnése megnehezíti a dolgunkat. Ugyanakkor a szereplők közötti párbeszédok segítségével el tudjuk helyezni őket, és megértjük szerepüket. A szereplők neve nem fontos: csak a kibontakozó történetben betöltött funkciójuk számít. Valamint e különböző szerepek megértéséhez természetesen alapvető fogalommal kell rendelkezniünk a társadalom működéséről.

A film korrump politikusokat ábrázol, de már az elején elkülönít két hatalmi szintet: a helyit és az országost. Míg először úgy tűnik, csak helyi politikusok keveredtek korrupcióba, és az országos vezetőség el akarja távolítani a fekete bárányokat a pártból, hamarosan megtudjuk, hogy a korrupció minden szintre kiterjed. Akad azonban egy olyan párttag, aki fenntartja, hogy ártatlan, noha Manuelnek sikerül megszerveznie egy négy szemközi találkozót vele. Ő a magas, vékony Alvarado, akinek esetében a levegőben lóg a kérdés: vajon ő sem tud végül ellenállni a korrupciónak? A film nem ad választ; ott maradunk a kétségeinkkel, hogy vajon milyen mélységig hatolt a rothadás, és mekkora korrupciós nyomás nehezedhet azokra a férfiakra és nőkre, akiknek egyetlen céljuk a hatalom. Marad még egy megválaszolatlan kérdés: milyen messzire mennek el ezek a férfiak és nők önnön bukásuk elkerülése érdekében?

A másik ábrázolt csoport a korrumpálók – ebben az esetben az ingatlanfejlesztők. Ők mezőgazdasági használatú, ám céljaikhoz ideális területeken kívánnak építkezni, amelyeket később szabálytalanul fejlesztési célú övezetté minősítenek át. E vállalkozók a rangsorban hátrább állnak: mondhatnánk, ez természetes, de a film kifejezetten kiemeli azt a tényt, hogy a vagyon önmagában nem jelent hatalmat. A hatalom igazi gyakorlója a politikusok.

A két csoport mellett hamar megismerkedünk a harmadik erővel, a sajtóval. Eleinte a sajtó szerepe nem egyértelmű, hiszen úgy tűnik, hogy az újságíró, akivel Manuel többször is találkozik, és aki hasznos kapcsolatnak bizonyul a sajtó világában, szorosan kötődik a korrump politikusokhoz. Amikor a botrány először a címlapokra kerül, Manuel figyelmezteti egy újságíró, aki tudja, milyen szerepet játszott a történetekben. Manuel egyenest a szerkesztőhöz fordul, és megpróbálja megsemmisíteni vagy legalábbis elhalasztani a további leleplezéseket. De már túl késő: az ügyletek napvilágra kerülése megállíthatatlan.

Megfigyelhetjük, hogy a „kéz kezét mos” elvéről szóló üres általánosításokon túl a sajtó és más médiumok továbbra is a negyedik hatalmi ágat képezik, ellensúlyozó szerepet látva el. Az igazságszolgáltatási rendszer pedig, természetesen, határozottan beavatkozik, és az egész korrump építményt felelősségre vonja.

A történetben Amaiáé az utolsó szó – azé az újságíróé, aki nem hajlandó belemenni Manuel játékába, és kipattintani a botrányt, amely az egész pártot megszégyeníti. Itt, az utolsó jelenetben kap hangot a legeggyértelműbben *A rendszer* fő üzenete. A rendező célja nem az, hogy egy konkrét korrupciós történetet mondjon el: azt szeretné, ha átgondolnánk a korrupcióval mint jelenséggel kapcsolatos etikai kérdéseket. Az egyén szintjén, egyes emberként hogyan játszhatta el Manuel a szerepét majdnem 15 évig ebben a rendszerben? Mivel igazolta saját maga és családja előtt, hogy hasznot húzott a pizkos pénzből?

FIKCIÓ ÉS VALÓSÁG

Tehát nem kell megértenünk *A rendszer* által bemutatott cselekvések minden egyes részletét, mivel fiktív történetről van szó, amely másképp működik; az összeesküvés, titoktartás és mesterkedés általánosabb és elterjedtebb légkörét teremti meg. Olyan légkört, amely táplálja az összeesküvés-elméleteket, vagy általános politikussellenességet válthat ki azon az alapon, hogy mindannyian fekete bárányok.

De korántsem ez *A rendszer* üzenete. Kénytelenek vagyunk Manuel szemével szemlélni a világot, a helyi politikus szemével, aki a hozzá hasonló, korrupst vagy korrumpáló emberek társaságában forog, ezért a korrupst gyakorlatokat magától értetődő, megszokott, elterjedt magatartásformáknak tekinti.

NÉHÁNY TÁMPONT AZ ÉRTELMEZÉSHEZ

- A nézők számára izgalmas lehet, ha megoszthatják a filmről kialakult benyomásaikat, különös tekintettel azokra a fordulatokra, amelyek nem világosak, vagy többféleképpen értelmezhetők. Miért alkalmaz a film hiányos elbeszélsmódot?
- Kiké a legnagyobb felelősség a film által bemutatott rendszerszintű korrupcióért? Az üzletembereké? A politikusoké? És ha igen, helyi vagy nemzeti szinten? Vagy vannak más bűnösök is?
- Mit mond Amaia, az újságíró az utolsó jelenetben? Pontosan mit kérdez Manuelről? És megkérdőjelezhető-e a saját feddhetetlensége?

© Julio Vergne

© Julio Vergne

© Julio Vergne

RENDEZŐ: Rodrigo Sorogoyen
FORGATÓKÖNYV: Isabel Peña, Rodrigo Sorogoyen
SZEREPLŐK: Antonio de la Torre, Mónica López, José María Pou, Nacho Fresneda, Ana Wagener, Bárbara Lennie, Luis Zahera, Francisco Reyes, María De Nati, Paco Revilla, Sonia Almarcha, David Lorente, Andrés Lima, Oscar de la Fuente
OPERATŐR: Alex de Pablo
PRODUCER: Gerardo Herrero (Tornasol), Mikel Lejarza (Atresmedia Cine), Mercedes Gamero (Atresmedia Cine)
KOPRODUCER: Jean Labadie (Le Pacte), Anne-Laure Labadie (Le Pacte), Stéphane Sorlat (Mondex et Cie)
GYÁRTÁS: Tornasol (Spanyolország), Trianera PC AIE (Spanyolország), Atresmedia Cine (Spanyolország)
Együttműködők: Le Pacte (Franciaország), Mondex et Cie (Franciaország), Bowfinger (Spanyolország)
KÉSZÍTÉS ÉVE: 2018
IDŐTARTAM: 122'
MŰFAJ: fikció, thriller
ORSZÁG: Spanyolország, Franciaország
EREDETI NYELV: spanyol
FORGALMAZÓ: Cinefil Co

A 2019. ÉVI JELÖLŐTESTÜLET

Jürgen BIESINGER

Németország: az Európai Filmakadémia díjátadó gálájának producere

BOGNÁR Péter

Magyarország: forgalmazó, fesztiválszervező

Mihai Cristian CHIRILOV

Románia: filmkritikus, a Transilvania Nemzetközi Filmfesztivál művészeti igazgatója

Ditte DAGBJERG CHRISTENSEN

Dánia: Øst for Paradis Cinema, vezérigazgató és forgalmazási igazgató

José Luis CIENFUEGOS

Spanyolország: a Sevillai Európai Filmfesztivál igazgatója

Juliette DURET

Belgium: moziigazgató, BOZAR

Jakub DUSZYŃSKI

Lengyelország: forgalmazó, GUTEK Film

Benedikt ERLINGSSON

Izland: az *Izlandi amazon* című film rendezője és producere, a 2018. évi LUX díj nyertese

Giorgio GOSETTI

Olaszország: a Giornate degli Autori művészeti vezetője

Mathilde HENROT

Franciaország: a Festival Scope alapítója

Mathias HOLTZ

Svédország: Folkets Hus och Parke, moziüzemeltető, programmenedzser

Jórgosz KRASZAKOPULOSZ

Görögország: a Szaloniki Nemzetközi Filmfesztivál programigazgatója, filmkritikus

Christophe LEPARC

Franciaország: a „Rendezők Kéthete” szekció főtáka, Cannes-i Filmfesztivál

Selma MEHADŽIĆ

Horvátország: a Zágrábi Filmfesztivál szervezője

Susan NEWMAN-BAUDAIS

Eurimages

Nikolaj NIKITIN

Németország: Berlini Filmfesztivál (Közép-/Észak-/Kelet-Európa, Közép-Ázsia és a Kaukázus küldöttje), a SOFA (School of Film Agents) igazgatója, a Febiofest művészeti igazgatója (Csehország)

Karel OCH

Csehország: filmkritikus, a Karlovy Vary-i Nemzetközi Filmfesztivál művészeti igazgatója

Tina POGLAJEN

Szlovénia: a Ljubljani Nemzetközi Filmfesztivál igazgatótanácsának tagja, szabadúszó filmkritikus

Mira STALEVA

Bulgária: a Szófia Nemzetközi Filmfesztivál igazgatóhelyettese

Mante VALIŪNAITĖ

Litvánia: a Vilniusi Filmfesztivál főszerzője

MEGFIGYELŐ

Lauriane BERTRAND

Európai Bizottság, Kreatív Európa, biztosi kabinet tagja

A LUX FILMDÍJ FILMOGRÁFIÁJA 2007–2018 KÖZÖTT

2018

IZLANDI AMAZON (KONA FER Í STRÍÐ)

A MÁSIK OLDAL (DRUGA STRANA SVEGA)

STYX

DONYECI TÖRTÉNETEK (DONBASS)

MÁSOK CSENDJE (EL SILENCIO DE OTROS)

LÁNY (GIRL)

HATÁRESET (GRÄNS)

A SZENT ÉS A FARKAS (LAZZARO FELICE)

ARC (TWARZ)

UTOYA, JÚLIUS 22. (UTØYA 22. JULI)

2017

SZÁMI VÉR (SAMEBLØD)

120 SZÍVDOBBANÁS PERCENKÉNT (120 BATTEMENTS

PAR MINUTE)

WESTERN

CIAMBRA (A CIAMBRA)

1993 NYARA (ESTIU 1993)

NEHÉZ SZÍVVEL (HJARTASTEINN)

A BELGÁK KIRÁLYA (KING OF THE BELGIANS)

AZ UTOLSÓ CSALÁD (OSTATNIA RODZINA)

AZ ÓRA (SLAVA)

A REMÉNY MÁSIK OLDALA (TOIVON TUOLLA PUOLEN)

2016

TONI ERDMANN

FELNYITOM A SZEMEM (À PEINE J'OUVRE LES YEUX)

ÉLETEM CUKKINIKÉNT (MA VIE DE COURGETTE)

SZÍRIAI LOVE STORY (A SYRIAN LOVE STORY)

LETTERS FROM WAR (CARTAS DA GUERRA)

EGY HÁBORÚ (KRIGEN)

AZ ELJÖVENDŐ NAPOK (L'AVENIR)

ŐRÜLT BOLDOGSÁG (LA PAZZA GIOIA)

SIERANEVADA

LESÜLVÉ (SUNTAN)

2015

MUSTANG

MEDITERRÁNEUM: TÖBB, MINT TENGER

(MEDITERRANEA)

A LECKE (UROK)

45 ÉV (45 YEARS)

EGY TÖKÉLETES NAP (A PERFECT DAY)

KOSOK (HRŮTAR)

A PIAC TÖRVÉNYE (LA LOI DU MARCHÉ)

SAUL FIA

TOTO ÉS NŐVÉREI (TOTO SI SURORILE LUI)

THE HIGH SUN (ZVIZDAN)

2014

IDA

CSAJOK (BANDE DE FILLES)

OSZTÁLYELLENSÉG (RAZREDNI SOVRAŽNIK)

FEHÉR ISTEN

BEAUTIFUL YOUTH (HERMOSA JUVENTUD)

KERESZTÚT (KREUZWEG)

CSODÁK (LE MERAVIGLIE)

MACONDO

LAVINA (TURIST)

GÖRÖG VENDÉGSZERETET (XENIA)

2013

ALABAMA ÉS MONROE (THE BROKEN CIRCLE

BREAKDOWN)

MIELE

AZ ÖNZŐ ÓRIÁS (THE SELFISH GIANT)

ENNI, INNI, MEGHALNI (ÁTA SOVA DŐ)

AZ ÁRTATLANSÁG VIRÁGAI (GRZELI NATELI DGEEBI)

TEMLON A DOMBON (KRUGOVI)

OH BOY!

A NAGY SZÉPSÉG (LA GRANDE BELLEZZA)

JÁRVÁNY (LA PLAGA)

AZ ERŐD (PEVNOST)

2012

A LÁNY ÉS A KÖLTŐ (IO SONO LI)

CSAK A SZÉL

ŰBŰ

GYERMEKEINK (À PERDRE LA RAISON)

BARBARA

CÉZÁRNAK MEG KELL HALNIA (CESARE DEVE MORIRE)

CRULIC, A TŰLVILÁGRA VEZETŐ ÚT (CRULIC – DRUMUL

SPRE DINCOLO)

DJECA

NŐVÉR (L'ENFANT D'EN HAUT)

LOUISE WIMMER

2011

A KILIMANDZSÁRÓ HAVA (LES NEIGES DU

KILIMANDJARO)

ATTENBERG

PLAY

A TORINÓI LÓ

ÖLÉSRE ÍTÉLVE (ESSENTIAL KILLING)

VAN PÁPÁNK! (HABEMUS PAPAM)

KIKÖTŐI TÖRTÉNET (LE HAVRE)

MYSTERIES OF LISBON (MISTÉRIOS DE LISBOA)

MORGEN

PINA BAUSCH (PINA)

2010

AZ IDEGEN (DIE FREMDE)

PLATÓN AKADÉMIAJA (AKADIMIA PLATONOS)

ILLEGÁLIS (ILLÉGAL)

BIBLIOTHÈQUE PASCAL

EASTERN DRIFT (INDIGÈNE D'EURASIE)

SZERELMES LETTEM (IO SONO L'AMORE)

THE MOUTH OF THE WOLF (LA BOCCA DEL LUPO)

LOURDES

ÉRDEMREND (MEDALIA DE ONOARE)

R

2009

ISTEN HOZOTT! (WELCOME)

KELETI JÁTSZMA (IZTOCHNI PIESI/EASTERN PLAYS)

VIHAR (STURM)

35 POHÁR RUM (35 RHUMS)

ANDER

EGY PILLANATNYI SZABADSÁG (EIN AUGENBLICK

FREIHEIT)

VARGA KATALIN BALLADÁJA (KATALIN VARGA)

ELVESZETT SZEMÉLYEK KÖRZETE (LOST PERSONS

AREA)

ÉSZAK (NORD)

PANDORA SZELENCÉJE (PANDORA'NIN KUTUSU)

2008

LORNA CSENDJE (LE SILENCE DE LORNA)

DELTA

HAVEL POLGÁRTÁRS (OBČAN HAVEL)

THE REST OF THE NIGHT (IL RESTO DELLA NOTTE)

REVANS (REVANCHE)

ŐSZI BÁL (SÜGISBALL)

A VILÁG NAGY ÉS A MEGVÁLTÁS A SARKON

ÓLÁLKODIK (SVETAT E GOLYAM I SPASENIE DEBNE

OTVSYAKADE)

CSELEK (SZTUCZKI)

A HIT FOGSÁGÁBAN (TO VERDENER)

A KILENCEDIK MENNYSZÁG (WOLKE 9)

2007

A MÁSIK OLDALON (AUF DER ANDEREN SEITE)

4 HÓNAP, 3 HÉT, 2 NAP (4 LUNI, 3 SAPTAMINI SI 2 ZILE)

ŐRÖK SZÉPSÉG (BELLE TOUJOURS)

CALIFORNIA DREAMIN' (NESFARSIT)

VÉNKISSZONY (DAS FRÄULEIN)

EXILE FAMILY MOVIE

IMPORT/EXPORT

ISZKA UTAZÁSA

KALINOVSKI TÉR (PLOSHCHA)

IT HAPPENED JUST BEFORE (KURZ DAVOR IST

ES PASSIERT)

LUX FILM DAYS

FILMEK FELIRATOZÁSA
24 UNIÓS NYELVEN